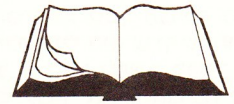

מרים הרים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 224

שאלות המצוות

חשון תשע"ד

ההלכות נפרצו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהמ"נ "דברי שור" ב"ב

אמר "כהנים", מה צריכים לעשות?

תשובה: היות שכלי קריאה אין חיוב מצוה מן התורה, לכן לאחר הברכה לפני שמתחיל החזן לומר "יברכך", אחד מהקהל יאמר 'כהנים' כדי שתחול מצוה מן התורה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ריח רע באמצע חזרת הש"ץ

◀ **שאלה:** באמצע חזרת הש"ץ היה ריח רע מהפחה (ממי שעומד ליד הש"ץ) האם צריך להפסיק התפילה עד שיכלה הריח (או יעבור למקום אחר שאין בו ריח), ותהא בושה גדולה למפיח?

יסוד השאלה הוא שאם יצאה הפחה ממנו אסור לו ללמוד או לברך ברכה או לומר ק"ש עד שיכלה הריח, אבל אם זוהי הפחה מאדם אחר מותר ללמוד תורה, אבל אסור לקרוא ק"ש או לברך ברכה, וכמבואר בשו"ע (סי ע"ט ח'), ובמשנ"ב (שם), ולפי"ו בנד"ד האם צריך להפסיק באמצע חזרת הש"ץ.

תשובה: מכיון שתהא כאן בושה גדולה לפני כל הציבור שכולם מחכים וידעו שהוא גרם לכך, יש להקל משום כבוד הבריות (הגר"נ קרליץ שליט"א), וכעין שמצינו ב"ביאור הלכה" (ריש סי צ"ב) שאם צריך לנקבו באמצע שמו"ע והרי יש כאן משום 'בל תשקצו', מ"מ בשליח ציבור משום כבוד הבריות מותר לו לגמור השמו"ע.

שם אביו או שם אמו

◀ **שאלה:** המתפלל על חברו האם מזכיר שם אביו או שם אמו?

תשובה: אם מתפללים על חולה מזכירים שם אמו, אבל כשמתפלל עבור הצלחת השני ברוחניות או גשמיות מזכירים שם אביו, וכן נוהגים בבית הכנסת כשאומרים "מי שבירך" לעולה לתורה, שיש בו כל מיני ברכות מזכירים שם אביו, אבל ב"מי שבירך" על חולה מזכירים שם אמו.

אכילת פת באוטובוס

◀ **שאלה:** מי שצריך לנסוע באוטובוס ורוצה לאכול פת, האם עדיף ליטול ידים בבית ולאכול כזית, ולהמשיך אח"כ באוטובוס, ויכרוך שקית על ידיו?

יסוד השאלה הוא שאפשר ליטול ידים בבית ולאכול כזית, וכיון שזה דבר שטען ברכה אחרונה במקומה, הליכה לאוטובוס לאו היסח דעת (וכמבואר בשו"ע סי קע"ד), או שמא כיון שלפעמים יכול להיות שיעבור זמן רב עד שעולים לאוטובוס וממשיכים באכילה, אין כאן שמירת ידים, וא"כ עדיף לאכול בלי לנגוע בפת, וכמבואר בשו"ע (סי קס"ג).

תשובה: מסתבר שלפעמים זה זמן ארוך ולא שומר ידיו, לכן יש לאכול באוטובוס עם שקית מבלי לנגוע בלחם כלל, ואז אין עליו חיוב נטילה ומצד שני הרי מבואר בשו"ע (סי קס"ג) שאם הוא בדרך בלי מים, לכתחילה יש לו לחכות הליכת ד' מילין או שיעור הליכה (שהוא 72 דקות), בכדי ליטול במים ולא לכתו"ע על כריכת ידיו במפה, עיי"ש. ולכן בנד"ד עדיף שיטול ידיו בביתו, ואם יש הפסק גדול שיש ספק היסח הדעת, יכרוך ידיו במפה או שקית ויאכל את הלחם (הגר"נ קרליץ שליט"א).

הגשת מאכלים להורים שאינם שומרים תורה ומצוות

◀ **שאלה:** בחור ישיבה בעל תשובה, שהוריו עדיין אינם שומרים תורה ומצוות, האם יכול להגיש להם אוכל כשיודע שודאי לא יברכו?

יסוד השאלה הוא דאיתא בשו"ע (אוי"ח סי קס"ט ב') שאסור ליתן אוכל למי שיודע שלא יברך, וכתב הרמ"א ויש מקילין ליתן לעני בתורת צדקה, ומפי המשנ"ב מפקיעינן מצות צדקה בשביל חשש שמא לא יברך אבל אם בודאי לא יברך אסור, עיי"ש, ולפי"ו בנד"ד לכאורה אסור לתת להורים לאכול כיון שיודע שלא יברכו.

תשובה: אם יש חשש שבעקבות כך ישנאו לומדי תורה, ויעברו על "לא תשנא" ועוד כמה לאוין מותר לכבדם באכילה ושתייה (שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי ל"ה אות א') וכעין זה מבואר ב"חזון איש" (שביעית סי י"ב ס, טו), ולכן בנד"ד שבדאי יגרם שנאה ועוד, יכול הבן להגיש לפניהם כיבוד.

◀ ויש עצה שהבן יברך בקול רם וההורים ישמעו ויצאו ידי חובה, ועדיף לברך "שהכלל" שבדיעבד יוצאים על כל המאכלים ("קריינא דאיגרתא" ח"א מכתב קמ"א).

לע"נ מו"ח,

הגה"צ רבי מאיר אפרים בן הרב מיכאל שלום וינקלר זצ"ל, נלבי"ע י"ב באדר תשע"ג

משיב הרוח ומוריד הגשם

◀ בימות הגשמים, אם טעה ואמר "מוריד הטל" אם עדיין לא הזכיר "השם" שבסיום הברכה, יאמר במקום שנוכח "מוריד הגשם" (שו"ע סי קי"ד, סעי' ה', ו"ביאור הלכה" ד"ה אין, ופמ"ג שם).

ואם נזכר לאחר שאמר "ונאמן אתה", יאמר "מוריד הגשם", ויחזור לומר "ונאמן אתה" גוי' (משנ"ב שם סי"ק כ"ט, דבעינן מעין חתימה סמוך לחתימה). ואם טעה וסיים מיד בלי לחזור, אין זה מעכב בדיעבד (שדין סמוך לחתימה מעין החתימה אין זה לעיכובא).

ואם סיים הברכה, אינו חוזר כיון שהזכיר "מוריד הטל" (שו"ע שם), ואפילו אם עומד לאחר שהזכיר "השם", לא יאמר "למדני חוקיך", מכיון שאין זה לעיכובא (משנ"ב שם סי"ק ל"ב).

אם אמר רק "ומוריד הגשם", ולא אמר "משיב הרוח" אינו חוזר (שו"ע שם סי"ג). ואפילו אם לא סיים עדיין הברכה, אינו חוזר (משנ"ב סי"ק י"ב).

וילי"ע למה ב"הזכרת גשמים" אומרים "גשם", ובברכת "ברך עלינו" כשמבקשים גשמים אומרים "מטר" (ועיי' "חשק שלמה" ריש מס' תענית).

ותן טל ומטר לברכה

◀ בארץ ישראל מתחילים לשאול גשמים - "ותן טל ומטר לברכה" בליל ז' בחשון, ובחז"ל 60 יום אחר תקופת תשרי (השנה כ"א כסלו). ונוהגים להכריז "טל ומטר" קודם שמונה עשרה שבו מתחילים לשאול, ואם לא הכריזו אעפ"כ יאמרו (משנ"ב סי קי"ז סי"ק ג', וילי"ע מ"ש "ממוריד הגשם" שאם שכחו להכריז אין אומרים אותו וכמבואר בשו"ע סי קי"ד ב', ומשנ"ב שם).

שכח לומר בברכת "ברך עלינו" ונזכר קודם שגמר ברכת "שמע קולנו", יאמר בברכת "שמע קולנו", ואם סיים ברכת "שמע קולנו" יאמרו שם קודם ברכת "רצה", ואם כבר התחיל ברכת "רצה", יחזור לברכת "ברך עלינו" (שו"ע סי קי"ז ס"א).

נזכר באמצע "רצה" שלא אמר חזר לברכת "ברך עלינו" ושוב שכח וכבר אמר "ברך אתה ד'י", ימשיך ויאמר שוב את כל הברכות עד "שמע קולנו" ושם יאמר "ותן טל ומטר" (ולא אמרינן שמאחר שכבר אמר את כל הברכות הללו בפעם הראשונה בלא שאמר "ותן טל ומטר", מה מוסיף בזה שאומרן כך בפעם השניה, כי מאחר שכבר חל עליו החיוב לחזור ל"ברך עלינו" ולומר משם הכל לפי הסדר, צריך לעשות כן). (הגר"ש אלישיב זצ"ל ובעל "שבט הלוי שליט"א).

שכח לומר "ותן טל ומטר" וכבר סיים לומר את הפסוק "יהיו לרצון", אפילו שעדיין לא עקר את רגליו, נחשב שסיים את התפילה וחיוב לחזור לראש התפילה (ביאור הלכה סו"ס קי"ז, ודלא כשיטת "חיי אדם" דסבר שצריך עקירת רגליים ממש, ועיי"ע לוח א"י).

כל זמן שלא סיים את הפסוק "יהיו לרצון", נחשב שהוא באמצע "שמונה עשרה", ויכול לחזור ל"ברך עלינו" (שעה"צ סי תכ"ב סק"ח).

◀ מסופק אם אמר "ותן טל ומטר", תוך שלושים יום צריך לחזור (שו"ע סי קי"ד ס"ח). אם ברור לו שהיה בדיעבד להזכיר בתפילה כפי שצריך, ואחרי התפילה מסתפק - אם התעורר הספק מיד אחרי התפילה יש לחזור ולהתפלל, ואם לאחר זמן, תולים שאמר כפי שצריך, ואינו חוזר ומתפלל (משנ"ב סי קי"ד סי"ק ל"ח, וסי תכ"ב סי"ק יו), ואם זכר שבתחילת אותה הברכה רצה לומר כמו שצריך מסתבר שלא טעה (הגר"ש אויערבך זצ"ל). ואם אמר תשעים פעם "ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן טל ומטר לברכה", חזקה שכבר רגיל בכך ואינו צריך לחזור (שו"ע סי קי"ד, משנ"ב סק"מ).

תפילת "שמונה עשרה" של חזרת הש"ץ מצטרפת למנין תשעים (שערי תשובה שם סי"ק טו).

אמירת "כהנים" בברכת כהנים

◀ **שאלה:** היו כמה כהנים שהתחילו הברכה בלי שאחד מן הקהל

בית הוראה עיי' ביהכ"נ "דברי שירי", רח"י זכריה 4, בני ברק פתוח כל ימות השבוע (א-ו): בבוקר בין השעות 09:00 - 09:30, אחה"צ (א-ה) בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741.

מכירת מאכלים לחילוניים

מי שיש לו קיוסק, ובאים חילוניים לקנות אוכל, אם לוקחים הביתה ויתכן שייטלו ידיים ויברכו יש מקילים (עיי' שו"ת מהרש"ם ח"ו סי' י"א, "כף החיים" סי' ט"ז, שו"ת "קובץ תשובות" ח"ו סי' כ', שו"ת "שבט הלוי" ח"א סי' י"ז) ומובא בשם ה"חזון איש" שיעץ לבעל קיוסק שיתלה שלט שצריך לברך, ובוה טוב אף שיתכן שלמעשה לא יברכו (ספר "מעשה איש" עמ' רל"ד).

הפסקה בין הברכה לאכילה

שאלה: התחיל לברך על פרי ונזכר שכבר בירך, וסיים "למדני חוקיך", האם זה נחשב להפסק? **תשובה:** זה נחשב להפסק כיון שאין זה שייך כלל לברכה, אבל מה שאמר "ברוך אתה ה'" בטעות שחשב שזה שייך לכאן אין זה נחשב להפסק (הגר"ח קרליץ שליט"א), ומלכתחילה היה צריך קודם לטעום משהו ואח"כ לומר "למדני חוקיך".

עניית 'אמן' בידיים טמאות

שאלה: מי שיצא מעשיית צרכיו וידיו מטונפות, ועדיין לא נטל ידיו, האם מותר לענות 'אמן' על ברכת חברו? **תשובה:** יש טוברים שמותר מכיון שלא מוזכרים הברכה כלל (הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם ה"חזון איש", ובעין זה מבואר במשנ"ב, סי' פ"ד סי"ג ז', בבית המרחץ האמצעי מותר לענות אמן, וביאר ב"אשל אברהם בוטשאש", סי' פ"ד סעיף א', דכל מקום שמותר להרהר מותר לענות אמן, ועיי' משנ"ב, סי' א' סי"ח ח', שתפילה בלי שום שם מותר). ויש מחמירים שאין לענות אמן בידיים מטונפות (כן הורה הגר"ח אלישיב זצ"ל). ואם ידיו נקיות לכ"ע מותר.

ש"ץ שטעה בשבת

שאלה: בתפילה של שבת התחיל הש"ץ לומר "אתה חונן...", האם חייב לגמור את הברכה עד "ברוך... חונן הדעת", וכמבואר בשו"ע (סי' רס"ח ס"ד) או שמא משום כבוד הבריות יכול מיד להתחיל "אתה אחד"?

תשובה: יש שהש"ץ אין דינו כחיד, ואינו צריך לסיים את הברכה, אלא מתחיל מיד תפילת שבת (שו"ת "שואל ומשיב" שתתאה, ח"ה סי' כ"ב ע"ש הטעם דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי, וכ"כ "כף החיים" סי' רס"ח בשם כמה אחרונים). וי"א שאין חילוק בזה וגם הש"ץ צריך לגמור הברכה ויתחיל אח"כ "אתה אחד" (עיי' "פרישה" סי' ק"ז, וכן הורה הגר"ח קרליץ שליט"א).

דג בתוך מעדן

שאלה: יש מעדנים חלביים שיש בהם ג'לטין של דגים כשרים, ומנהג בני ספרד שלא אוכלים דגים וחלב (עיי' ש"ך יו"ד סי' פ"ז סק"ה), האם מותר לאכול את המעדן? **תשובה:** מכיון שהג'לטין מעובד ואינו ראוי לאכילה בעצמו כלל, אין בזה סכנה של דגים וחלב, ובעין מה שמבואר בט"ז (יו"ד סי' שט"ז סי"ק ב'), שהבליעות שבכלים (אע"פ שיש לו דין חלב) אין בהם סכנה עם דגים.

אביו ישראל או חמיו כהן, מי קודם?

שאלה: כיבוד בברכה תחת החופה, האם לכבד קודם את אביו שהוא ישראל או חמיו שהוא כהן?

יסוד השאלה הוא האם יכבד אביו קודם משום מצות "כיבוד אבי", או שמא מכיון שחמיו כהן הרי גם אביו חייב לכבדו והכהן משום "וקדשתו", ונימא "אתה ואביך חייבין בכבודו".

תשובה: לגבי כיבוד אב ואם כיון שכיבוד שניהם הוא שווה, לכן אמרו בגמרא (קידושין ל"א). "אתה ואביך חייבין בכבודו" ויתן קודם לאביו, משא"כ בכיבוד אביו שהוא חייב משום כיבוד אב שהוקש כבודם לכבוד המקום, שזה חיוב גדול יותר בזה מהמצוה של "וקדשתו", לא מהני "אתה ואביך" להכריע (בעל "שבט הלוי" שליט"א, והגר"ח קרליץ שליט"א).

[כסף מעשר שני שנפסל

שאלה: לאחר פטירת אביו מצא מעטפה שעליה כתוב 'מעות מעשר שני', והיו בפנים מטבעות מלפני שבעים שנה שכבר פסלוהו מלכות מזמן, האם יש עליהם דין 'מעשר שני' או לא?

תשובה: אם עכשיו המטבעות אינן שוות כלום והבנק לא יתן עבורן כסף, נפקע מהן הקדושה, ויכול לזרקן, אולם אם 'אספנים' ייתנו כסף עבורן, הרי יש להן ערך, ולכן עדיין נשאר עליהן קדושת מעשר שני.

כתיבת השם 'נועה'

שאלה: איך צריך לכתוב את השם 'נועה', היות שבתורה כתוב השם בלי האות ו' (פי' פנחס כ"ו, א')?

תשובה: השם שבתורה הוא בלי האות ו', מ"מ אנו כותבים עם האות ו' מכיון שרגילים לכתוב כן (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויש להוסיף שבתרגום אונקלוס כתוב עם האות ו', הרי משמע שכך רגילים לכתוב.

שהייה תחת החופה

שאלה: מעשה שהכריזו תחת החופה לרב פלוני שיהיה מכובד בברכה אחרונה, וחיכו עשרים דקות מתחת לחופה עד שהגיע (כיון שהיה תקוע בפקק), חלק מהציבור הלך בינתיים להתפלל מנחה,

האם החתן צריך לברך ברכת הגפן בשנית?

תשובה: מכיון שהחתן עמד שם כל הזמן ולא דיבר ולא הסיח דעתו אין זה נחשב להפסק, ויכול לשתות מהכוס על סמך הברכה הראשונה (הגר"ח קניבסקי שליט"א). ומלכתחילה אולי היה עדיף שהחתן ישתה טיפת יין מיד לאחר הברכה השישית, כדי לא לעשות הפסק גדול על הברכה הנהנין, וימתין עם כל הכוס לברך אח"כ הברכה אחרתא כשהרב יגיע.

עכברים בדירה

שאלה: מי שיש לו עכברים בדירה, האם חייב לסלקם הוא על השוכר או על המשכיר?

תשובה: המשכיר חייב לתקן עצם הדירה, אבל עכברים זהו דבר צדדי וכעין גנבים שבאים מבחוץ, ולכן על השוכר לטפל לסילוק העכברים (הגר"ח קרליץ שליט"א).

גנבו נעלים בשעת ברכת כהנים

שאלה: כהן שהיו לו נעלים יקרות מאוד, וכשעלה לדוכן מסר נעליו לאחד מהציבור לשמרום עד שירד, והן נגנבו, האם חייב השומר לשלם עבורם?

תשובה: שומר מתחייב לשלם עבור החפץ רק ע"י קנין, (עיי' שו"ע חו"מ סי' רצ"א סעיף ה' שדעה ראשונה סברה שמספיק להניח לפניו, ודעה שניה סברה ששומר אינו חייב עד שימושך. וכתב שם בש"ך סי"ג י"ג שעיקר כדעה שניה שצריך קנין כדמשמע בפרק מרובה, עיי' שם). וכאן הרי רק הניח את הנעלים על הרצפה והשומר לא משכן כלל, אי"כ אין כאן מעשה קנין לחייב אותו להיות שומר, ועוד שאפילו היה עושה על זה קנין בכל זאת הוא רק שומר חנם שפטור על הגניבה.

ועוד, יש לדון דשמא זה נחשב "בעליו עמו" (שזה פטור בכל השומרים אף שהפסוק מייירי בשואל, מ"מ ילפינן בגמרי' לכל השומרים, עיי' שו"ע סי' רצ"א סעיף כ"ז וסי' שמי"ו סעיף א'). וכאן שהכהן נתן ברכה לישראל נחשב כבעליו עמו, ופטור, אולם י"ל שכיון שמסר הנעלים כשהתחיל לעלות לעבר ארון הקודש, ועדיין לא התחיל הברכה כלל, ואין זה נחשב בעליו עמו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ויש להוסיף דכתבו בתוס' (ריש פרק השואל) וכן נפסק בשו"ע (חו"מ סי' שמי"ו ז') שאם הבעה"ב מתחיל להכין עצמו לעזור לשואל, ג"כ נחשב לבעליו עמו, עיי' שם. וא"כ בנד"ד הרי הליכה לארון הקודש נחשב בעליו עמו, ומ"מ יש לחלק דאפילו אם הבעלים היה הולך להביא כוס מים לצורך השומר היה נחשב לבעליו עמו בהליכתו, מ"מ כאן הרי היה אפשר מעיקר הדין ליתן הברכה מלמטה ולכן עדיין יש להסתפק שמא אין העליה לדוכן נחשב בעליו עמו.

(ואם רוצים דוקא לחפש את הגנב אפשר לעשות כמו שהגמרא מספרת במועד קטן שגנבו נעלים בביהמ"ד ועשו חרם על הגנב, ונשרף הזנב של הכלב בגלל שהכלב הוא שגנבם!).

זהירות בראיית פריצות

שאלה: האם יש מקור שאשה מעוברת לא תסתכל על פריצות?

תשובה: כתוב ב"ספר הברית" שהאשה לא תסתכל על דברים טמאים משום שזה משפיע על גידול הילד, עיי' שם. ולכן הרבה נוהרות לא ללכת במצב זה לגן חיות כדי שנא' להסתכל על בהמות טמאות, כל שכן על דברי פריצות שזה בודאי משפיע רע על הילד, ולכן יש לאשה במצב זה להיזהר בזה וזהירות יתירה לטובת קדושת הילד (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קניה לפני לידה (תיקון לגליון 212)

שאלה: האם יש ענין לא לקנות עגלה או בגדים לצורך ילד לפני שנולד?

תשובה: אין בזה אלא מנהג נשים! ובכל זאת יש להקפיד בזה וידוע דברי שו"ת הרשב"א שמנהג נשים חזק יותר ממאות ראיות (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויש מקומות שלא הקפידו אצלם על כך כלל (הגר"ח קרליץ שליט"א).

ז' בנים זכרים

שאלה: האם יש מקור למה שאומרים שמי שנולדו לו ז' בנים זכרים זה אחר זה אינו רואה פני גיהנום?

תשובה: לא שמעתי (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

השתלח לב מעכו"ם

שאלה: מי שהשתילו לו לב מגוי, האם יקבל עכשיו את התאוות והרצונות של הגוי, שהרי כתוב "לא תתורו אחרי לבבכם", משמע שהתאוות מקומן בלב?

תשובה: אין בזה שום שייכות לגוי, הלב הוא בשר בעלמא, ורק היכא תימצא לחשוב על ידו, ועיקר התאוות הוא ע"י הנשמה ואין בזה שום חסרון ליהודי (הגרא"ל שטינמן שליט"א).

חזרת הש"ץ לאבל

שאלה: אבל הגיע לביהכ"נ לאחר שכבר התפלל במנין אחר, האם הוא יכול להיות חזן לחזרת הש"ץ (לעילוי נשמת אביו), או שמא מכיון שלא התפלל שם מתחילה אינו יכול להיות ש"ץ?

תשובה: יכול להיות ש"ץ גם במנין זה אפילו שלא התפלל עמם תפילת לחש (הגר"ח קניבסקי שליט"א).